

deix. Per una banda, obrir una quarta col·lecció de llibres dins de la Biblioteca d'Història Rural dirigida a un públic ampli i amb un format més gran i amb més il·lustracions. Per l'altra, assolir la xifra dels 200 socis.

Un cop acabats els parlaments es va procedir a la lectura del veredict del jurat del primer Premi Mestall a treballs de recerca de batxillerat. El premi fou concedit a Maria Bertran (IES de Tremp) pel treball «Estudi demogràfic de Salàs de Pallars». Així mateix el jurat acordà concedir 3 mencions especials ex aequo a Marc August Muntanya (IES La Garrotxa d'Olot) pel treball «El tifus a Riudaura, 1863»; a Anna Esteller (Col·legi Lestonnac-L'Ensenyança de Tarragona) pel treball «La societat canareva dels segles XVI-XVII. Els llinatges més representatius»; i a Jénifer Juárez (IES Llobregat de l'Hospitalet de Llobregat) pel treball «Fayón: resucitar del olvido».

L'acte va posar de manifest un cop més la vitalitat de què gaudeix en aquests moments l'AHRCG, així com la seva voluntat de seguir essent una entitat oberta a la societat.

Josep Colls i Comas

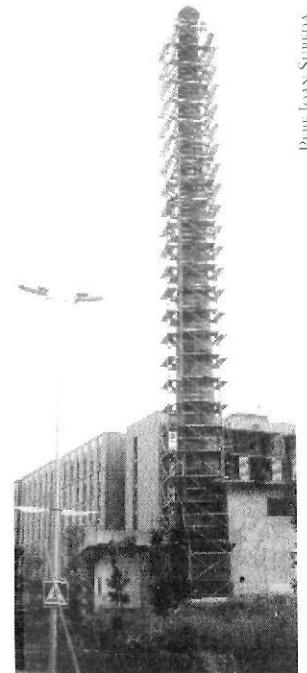
Xemeneies industrials, un patrimoni a conservar

L'Ajuntament de Girona ha obligat a restaurar i mantenir en la seva integritat la xemeneia de l'antiga fàbrica dels Químics, de 60 metres d'alçada, que va estar a punt de ser escapçada a causa de les desviacions i esquerdes que presentava.

Avançada la segona meitat del segle XIX, en el paisatge català van anar apareixent esveltes xemeneies industrials. Simbòliques construccions, elements físics i visuals emblemàtics de la nova societat que anava con-

figurant la revolució industrial.

Fins fa 30 anys, una xemeneia fumant era considerada la manifestació externa d'un esperit actiu, enginyós i emprenedor, era el gran símbol de prosperitat i de progrés. Els homes d'empre-

La xemeneia dels Químics.

PERE JOAN SURROCA

L'última oportunitat

Tal com vam avançar en l'editorial del número 218, es prepara una nova edició del Debat Costa Brava, a semblança del celebrat l'any 1976. Sugerit repetidament des de diverses instàncies, el convoca finalment la Demarcació de Girona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Com en la primera ocasió, el congrés serà itinerant, amb sessions a diversos punts del litoral.

En aquell primer debat, celebrat quan els ajuntaments encara eren franquistes i els partits polítics encara eren clandestins, el protagonisme va anar a càrrec dels grups i les associacions que havien rebrotat i rebut un nou impuls amb el final de la dictadura. En la redacció final consensuada, es va fer un diagnòstic de les deficiències detectades en els àmbits físic, econòmic i humà de la costa gironina, i es va establir una llista de propostes alternatives per a cada situació. Al cap de vint-i-set anys, moltes de les mancances persisteixen o han crescut, i moltes de les alternatives estan per estrenar. Llavors es va reivindicar la democràcia i l'autonomia com a solució dels problemes, però ni l'una ni l'altra no han estat la panacea que s'esperava. Els governants d'aquests anys no sempre han tingut més seny que els seus antecessors; els poders econòmics, sovint aliats amb els polítics, han fet valer els seus interessos per damunt dels dels ciutadans; i aquests, al seu torn, han continuat aferrats molt sovint a la còmoda situació heretada.

El nou debat, amb ajuntaments i partits inclosos, serà molt més complicat que l'anterior. Caldrà un gran esforç conjunt dels poders públics i de la iniciativa privada per tal de donar resposta a les grans qüestions pendents: salvar el medi ambient, ordenar l'urbanisme, planificar les infraestructures, equilibrar les activitats productives, reconvertir el turisme, promoure el territori, i encara més, per fer tot això d'una manera coordinada i global. Pot ser una ocasió d'or o bé una altra -l'última- oportunitat perduda.

Narcís-Jordi Aragó

sa presumien de xemeneies en les seves fàbriques com a millor publicitat dels seus èxits i els seus productes. I els pobles també respiraven un íntim orgull de modernitat quan per damunt la planura dels teulats sobresortia l'agulla d'una xemeneia. L'economia agrícola, que encarava l'home per milers d'anys a l'horitzontalitat dels solcs de terra, contrastava amb la nova economia encarnada en l'agosarada verticalitat de la xemeneia. Així

s'explica —és un exemple que tinc proper— que el dibuixant de la caràtula —estrenada el 1916— del *Full parroquial de Salt* no troba millor aurèola per al patró de la vila que el fum espès de la xemeneia de la fàbrica, uns pallers humils als seus peus.

Si els pintors romàntics i de paisatges bucòlics les ignoren, les xemeneies irrompen amb força en els primers assaigs cubistes. Quan Picasso el 1909 va a Horta de Sant Joan i pinta el quadre *Fàbrica*,

situa una vigorosa xemeneia com a eix vertical i central de la composició. Ja uns anys abans (1900), en la pintura de Ramon Casas *Càrrega de la Guàrdia Civil* les xemeneies de fons simbolitzaven les noves tensions socials.

La construcció de xemeneies industrials coincideix amb l'adopció de la caldera de vapor en els processos de producció i l'ús del carbó com a font d'energia. La xemeneia era conducte d'evacuació de fums, però, sobretot, proporcionava

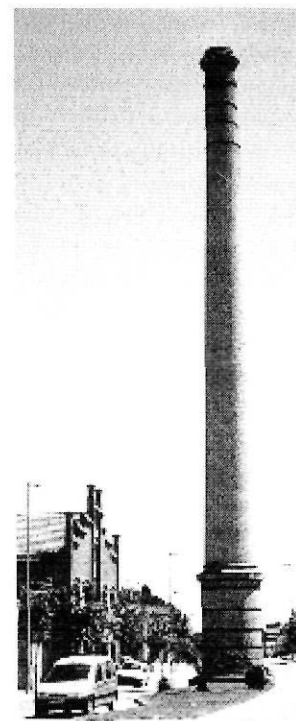
Periodistes literats, literats periodistes

No fa gaires anys, l'escriptor Vicenç Pagès va dedicar tot un capítol del seu llibre *Un tramvia anomenat text* a les relacions entre periodisme i literatura, sota l'epígraf «Divorciats que se saluden». S'hi engrunava el recel mutu que tradicionalment ha existit entre els cercles literari i periodístic: els primers titllen els gèneres periodístics d'insubstancials i simplistes, els altres acusen tot allò literari de pedant, amanerat i soporífer. Vicenç Pagès, novel·lista, contista i periodista alhora, al capdavant advocava a favor d'una reconciliació entre aquest parell de vells divorciats perquè ambdós tenen molt, moltíssim en comú.

Per bé que els tòpics es resisteixen a morir, la barrera és cada vegada més saltada. D'una banda, els literats no fan escarafalls davant les col·laboracions periodístiques, de manera que la seva presència és molt habitual a la premsa. De més a més, llevat dels escrits d'urgència o dels que tenen temàtiques massa efímeres, molts dels seus articles acaben essent recopilats en aplecs de tapes dures que poden restar sense miraments al costat dels seus llibres de poemes o novel·les. D'altra banda, a poc a poc es va rescalant els bons periodistes (que necessàriament han de ser bons escriptors) de l'injust oblit dins la història de la literatura. Darrerament hem anat recuperant, meravellats, la prosa periodística catalana de la primera meitat del segle XX, mitjançant confortables col·leccions que ens retomen els articles de Josep M. Planes, Irene Polo o Eugeni Xammar, entre d'altres.

Superada la barrera dels prejudicis, d'aquí en endavant, ¿com el recordarem, el malaguanyat escriptor David Colomer, a qui hem perdut aquest estiu passat? Quan, per no perdre'l per sempre, s'apleguin els seus textos, bé caldrà encabir-hi alguna de les seves cròniques esportives, digníssimes, imaginatives i perspicaces, al costat de les seves narracions i també dels seus Tríptics, els híbrids perfectes entre periodisme i literatura, perquè apareixien a *El Punt* com a articles, però no eren sinó micro-relats de rellotgeria suïssa, d'engranatge ben lubricat, rodes dentades, tot ben engalzat. David Colomer, el periodista, el contista: tant hi fa, l'etiqueta.

Josep Pujol i Coll

PIRE JOAN SURRUDA

La xemeneia de Celrà.

un fort tiratge per millorar la combustió del carbó i el rendiment de la caldera. A partir de la potència calorífica necessària per a la producció, acurats càlculs en determinaven l'altura i el diàmetre. Se'n van construir fins ben entrats els anys 50 del segle XX, quan altres energies (electricitat, fueloil, gas natural) anaren substituït de manera avantatjosa la caldera de carbó i la màquina de vapor.

Externament les xemeneies tenen tres parts ben diferenciades: la base, el que és pròpiament el tub, i el coronament superior. La base normalment adopta la

forma prismàtica de secció quadrada (n'hi ha de secció octogonal i circular). La forma més corrent del tub és la troncocònica de secció circular, però no són excepcionals els de secció quadrada o hexagonal. El coronament superior acostuma ser un ornament més o menys treballat de motlures o sanefes. Bon nombre de xemeneies de bòbiles han estalviat la motlura superior. L'element constructiu de les parts és sempre el maó ceràmic. Les de secció quadrada, més fàcils de construir, certament, tenen l'inconvenient d'oposar una major resistència al vent que les de secció circular. Per aquest motiu es reservava la seva construcció a les de poca alçada; no obstant això, més d'una ha sucumbit a les tramuntanades.

Algunes xemeneies s'han vist afectades pels anys, el vent, la humitat o els components dels fums, i es cataloguen fonamentalment dos tipus de lesions específiques: les esquerdes o fissures que es marquen a l'exterior, i una visible inclinació de la part superior del conducte. Les patologies causants de les lesions han estat ben estudiades i es pot afirmar que per a cada circumstància es pot donar una solució ade-

quada. Si amputar la part alta d'una xemeneia per raó de la seva inclinació seria la solució més barata, no fóra però el tractament merescut: seria escapar l'elegant singularitat d'una obra històrica, arquitectònica i artística. Tenim exemples a casa nostra de xemeneies restaurades en els seus metres superiors.

Perduda la seva funció queden com a vistosos i desafiant testimonis de la nostra industrialització. Són peces autèntiques de la història dels darrers 150 anys, memòria que ens parla d'un temps i d'un entorn fabrils. Si bé l'entorn pot haver canviat radicalment, es mantenen com a signes inequívocs, emergents, de l'espai quotidià.

Semblantment a l'Hospitalet de Llobregat, que ha incorporat 9 xemeneies a la ruta urbana «Descoberta del patrimoni industrial», seria bo catalogar les existents a cada comarca, donar-les a conèixer amb les seves principals característiques, saber-ne els constructors, valorar el seu estat de conservació, i estudiar-ne els sistemes de protecció, atesa la seva importància com a elements singulars, atrevits i bells del patrimoni industrial.

Pere Joan Sureda i Canals

31 volums d'Història d'Olot

Amb l'aparició dels dos últims volums i la Guia de lectura, Olot acaba de completar un dels monuments bibliogràfics més importants de la seva història, i sens dubte una de les obres de més envergadura de la historiografia local del nostre país: la *Història d'Olot*, del Dr. Joaquim Danés i Torras. Una obra que consta, ni més ni menys, de 31 volums, que s'han publicat amb cadències d'aparició irregulars, a causa de diferents circumstàncies, al llarg de més de 25 anys.

L'aparició del primer volum de la *Història d'Olot*, pel març de 1977, era fruit de la decisió d'un petit grup d'olotins—entre els quals figurava Ramon Grabolosa, que signava un pròleg prou discutit—, però sobretot de la d'un

Joaquim Danés (1888-1960).

impressor com Domènec Moli, que fins i tot en èpoques de defalliment institucional seguí amb la defensa aferrissada de l'obra. Els darrers volums, finalment, han estat possibles gràcies a l'empenta que les Edicions Municipals, i en especial la figura de l'arxiver Antoni Mayans, han donat a la finalització de la sèrie. I entremig, no cal dir-ho, hi ha hagut etapes de crisi i d'estímul que avui tal vegada s'esvaeixen quan hom disposa el conjunt dels 31 volums, d'una magnitud considerable i extraordinària per una ciutat com Olot, única en el conjunt de les nostres comarques.

El Dr. Joaquim Danés, que ja havia publicat un conjunt historiogràfic d'entre el qual destacava *Preterits Olotins*, el 1936, inicià la seva obra més monumental amb clara voluntat enciclopèdica, a les dècades